

Tervitused!

Viimati olime ühenduses, kui tööturu olukorra tõttu siirdusin Saaremaale 10 aastat tagasi. Vahepeal olin mõned aastad seotud omastehooldusega, mille tulemusena mul enam lähedasi pole, kuid pärisin Hiiumaal elamise, mis oli sedavõrd pehkinud, et 2 viimast aastat olen tegelenud maja sisemuse lammutamisega ja nüüd ehitan seda uuesti välja mõttega, et jätan pensionisambaks, kuna palgatööga ma Eestis tasuvat pensioni välja ei teeni ja kui tervisega midagi juhtub, siis Hiiumaa sotsiaalhoolekandesüsteem on mulle tuttav ja tean, et olen seal hooldatud. Seetõttu tänan materjalide pakkumise eest, aga soovitan neid jagada digitaalselt, näiteks blogipostitustena, mis avab juurdepääsu kõigile huvilistele! Praegu elan ise võimalikult askeetlikult ja see ka üks põhjus, miks sai asunud Tallinnasse õppima, kuna ühiselamus saab odavalt elada. Omastehoolduse kaudu mõistsin samas tegelikult Benedictus XVI entsüklika "Deus caritas est" tähendust – Jumal on hooliv armastus (1 Jh 4:16).

Kohtusin täna Toomas Abilisega, et arutada ... aastapäeva uurimisteemana ja kohe tekkis meie ümber kirikus väike grupp ajaloolasi. Kuna praegu eri rahvustest katoliiklased väga omavahel ei suhtle, ehk peaks koguduse ajalugu vaatama ka rahvuspõhiselt ja ühtlasi eri vaimsete institutsioonide põhiselt, kuna osad katoliiklased tavakogudusega ei lävi (Opus Dei ja neokatehumeenid, nt. Toomas Schvak on teinud Vikipeedias artikli mariaanidest, endal kogemus neokatehumeeni koguduse algusega Tartus). Samas on hea leida eestvedaja, kellel oleks asjast kontseptsioon, et haritlaste käes ei läheks uurimine eri vaatenurkadest tingitud erimeelsuste tõttu lappama. Samuti näeksin hea meelega, et piiskop õnnistaks ettevõtmist. Abiline ja teised kaastöölised on Eesti katoliku kiriku ajaloo lühikokkuvõtte kirjutanud Riho Altnurme toimetatud ja eelmisel aastal ilmunud Eesti kirikuloo lugemikus. Vaja on ka selgitada, mida täpsemalt uurida, sest tõde on suhteline, nagu on näidanud Wikileaks andmete avaldamine. Hea näide on tõde avaldanud ajakirjanik Katrin Lustiga toimuv, keda elukatsumuste korral avalikult väga ei toetata. Meenub religioonifilosoofia õppejõu Jaan Kivistiku arutelu Jh 18:38 kirjakohta üle: küsimusele "Mis on tõde?" sõltub vastus, millise tooniga küsimus on esitatud. Nii on ka Eesti taastatud katoliku koguduse 220 aastases ajaloos mõned, pigem küll marginaalsed aspektid, mis usklite vaimsust ei kasvata ja mis avaldamisel nõuab sildistamise vältimiseks ülihead konteksti tundmist, nagu Richard Valdaku tegevus, Kiviõli koguduse draama või Ilmar Kesa ja isa Ivo ekskommunitseerimine. Sotsioloogilise lühikokkuvõttena: Valdaku aktiivne periood algas siiski peale katoliku kirikust lahkumist, aga plekk nii või teisiti ja eriti kahju just, et see puudutab lühiajaliselt tegutsenud Haapsalu kogudust. Kiviõlis ei kohaldunud Poola kaevurid haritlastest preestrite vaimsusega, mis tingis sagedase preestrite vahetuse: preester ja kogudus ei mõistnud teineteist. Ja vend Kesa sattus kahjuks kirikupoliitika hammasrataste vahele. Isa Ivo kritiseeris pidevalt oma netipostitustes

avalikult paavsti. Ning loomulikult vaimulike omavahelised erimeelsused, mis on kaasa toonud sagedased vaimulike vahetused (nö. õppima minemised), mis samas kumavad omavahelistest vestlustest ja 1990.-ndate Kiriku Elu numbritest läbi.

Eelmise aasta (2017) algul oli meil I. K. vestlus Eesti katoliku kirikust. Selle vestluse järel olen ma tõsiselt mõtisklenud Eesti katoliku kiriku, eelkõige eestlastest katoliiklaste praeguse vaimsuse üle. Kaasaja eestlaste katoliku kogudus läbib hetkel kogukonnana haritlaste staadiumit, mille tõttu meie seas on praegu vähe jõukaid äriinimesi ja lihttöölisi. Kui vaatame ajalooliselt, siis oli meil 3 usuvaimsuse väljundit:

- ordud,
- piiskopkondade vaimulikkond
- rüütliordu (Liivi ordu).

Mulle isiklikult tundub, et eestlaste usuelu on neist enim mõjutanud rüütliordu pragmatism (kas valitsenud baltisakslaste kaudu?), mis eriti väljendub Liivimaa luteri kirikus. Karismaatilisus tundub pigem tavaeestlastele heidutavana (miks neokatehumenaat ei kõida eestlasi). Paraku on Liivi ordu ka see, mille tegevuse kohta enim materjali säilinud, millest põhiosa jällegi administratiivtegevus. Muide, Skandinaavia ja Liivimaa luteri kirik järgib apostelliku suksessiooni põhimõtet – tegemist on katoliku kirikuga, mis võttis omaks luterliku vormi ja teoloogia. Eestlaste usuvaimsuse kujunemisel tuleks arvestada pietismi ja vennastekoguduse mõjuga, mis andsid rahvakeelse vaimuliku kirjanduse ja eelkõige rahvakoraalid, mis osalt on eestlaste katoliku koguduses kasutuses (nt. ainsa rahvakoraalina meie lauluraamatus Mu süda ärka üles). Samas on meil jätkuvalt väga tugev seos luteri kirikuga ja minu meelest eestlastel isegi liiga tugev, kuigi luterlusest konverteerunud katoliiklased sõdivad sellele seosele veelgi ägedamalt vastu. Tegelikult on see, et mitu katoliku kogudust (Pärnu, Rakvere, Ahtme, isa Migueli misjon Viljandis) algasid esmalt kohalikes luteri kirikutes luteri pastorite kaasabil, samas luteri kirikus endas on oma katoliiklik suundumus ja huvitava kokkusattumusena on mitmed selle esindajad olnud pastoriks Hiiumaal (Urmas Nagel, Enn Auksmann, praegu Kristjan-Hüllo Simson). Samuti algasid luterlikud Taize palvused ja ristiteed Hiiumaalt! Siit küsimus Einar Laigna kuuluvuse üle, kes pole küll ühtki katoliku kogudust juhtinud, kuid omab idariituse ordinatsiooni ja vaimuliku kogemust luteri kirikus. Olen ise ristitud ja konfirmeeritud katoliku kirikus, teisi konfessioone olen alles avastanud katoliku kiriku kaudu.

Meil on väikese katoliku koguduse tõttu ühiskonnas väga suur vastutus, kuna läbi meie avaldub katoliku kirik Eesti ühiskonnas. Et Eesti praegused ühiskondlikud katoliiklikud märksõnad poleks vaid Objektiiv ja SAPTK. Ja mida tähendab katoliku kirik Eestis usklike jaoks? Osadele Lammaste

Ust (Jh 10:7), teistele kohta, kuhu tulla aegajalt palvetama, aga mitte niivõrd selle tõekspidamiste järgi (katoliiklikult) elama. Ühtlasi leidub evangeelseid kristlasi, kelle elus on mingil hetkel katoliikluse periood, kus käiakse kirikus, soovimata kiriku liikmeks astuda. Aga teisest küljest, nagu kunagi üks Tartu kogudusega äsjaliitunu tõdes: ta on katoliiklane kaks tundi päevas (või nädalas) kui käib missal ja ülejäänud aja elab oma põhimõtete järgi. Või ühe luteri pastori toodud näide: tema juurde tuli noorpaar, kes soovis end laulatada ja peig põhjendas, et kuigi ta on katoliiklane, soovib abielusakramenti saada luteri kirikus. Muide, luterlik laulatus jäi tookord ära ja pastor kutsus kohale katoliku vaimuliku. Nii et kaks sakramenti ei taha eestlaste koguduses kuidagi toimida. Meil pole puudu mitte ainult eestlastest katoliku vaimulikke, aga ka munkasid ja nunnasid (kui tulin kirikusse, oli Pirital üks nunn ja üks noviits, ise tead paremini, mis neist sai) ja veelgi enam, üsna väheseid eestlastest katoliiklaste omavahelisi abielusid. Minu tuttavad vallalised eestlastest katoliiklased on kirikuga liitumise järel seni järginud eelkõige kahte elukaaslaste valikuskeemi: naised on eelistanud katoliiklastest välismaalasi, sealhulgas ühel juhul seminaristi ja teine seminarist oleks samuti Tartust naise saanud, mehed pigem leidnud kaasad teistest konfessioonidest ja sellest tingituna kas lahkunud kogudusest või muutunud passiivseteks liikmeteks. Eestlastest vaimulikega on see huvitav aspekt, et katoliku kogudus on varustanud vähemalt Konstantinoopolile alluvat õigeusu kirikut vaimulikega (piiskop Ojaperv, Orenti Mägi).

Kuid meie koguduse vaimsuse mõistmisel tuleb omakorda arvestada ka maailma kaasaja vaimsust (Hegeli *Zeitgeist*), millega igapäevaselt kokku puutume ja kust kogudusse uusi liikmeid saame. Kaasaja vaimsuse mõistmiseks tooksin esile vähemalt kaks märksõna, mille Johannes Paulus II võttis kokku mõistega surmakultuur: isikliku naudinguga pidev taotlemine ja seksuaalsuse ületähtsustamine (Carl Gustav Jung tõdes juba 1950.-ndatel: seksuaalsus omandab kaasaja ühiskonnas oma positsiooni solvunud jumalana). Igapäevane dilemma: kuidas neid valitsevaid põhimõtteid kristlastena ületada või nende kaudu, või läbi nende kristlikult teisi kõnetada? Väga hea, kui oskad veel märksõnu tuua, mille nimel meie kaasaegsed elavad. Meil on rohkem asju ja võimalusi, kui varasematel põlvkondadel kokku, kuid ka usu ja hoolivuse defitsiit. Kui lõpetasin usuteaduskonna, siis mõtlesin ka, et kas minna preestriks, kuid jõudsin tõdemuseni, et kaasajal ma preestriks ei sobi: kaasaja vaimsus ei eelda niivõrd teadmisi, kuivõrd preester peab oskama pilli mängida, laulda, sportida, ühesõnaga – kaasaegne preester peab olema sotsiaalne. Ma arvan, et see oli üks põhjus, miks Benedictus XVI tagasi astus, ta polnud piisavalt sotsiaalne kaasaja vaimsuse jaoks, ei mõistnud kaasaega, kui Franciscus jällegi on, ehk isegi liiga sotsiaalne! Ma arvan, et see on põhiline aspekt, miks Euroopas kloostrid elanike vähesuse pärast kinni pannakse – kloostrielu keskaja vaimsus ei kõneta kaasaja noori, kuigi pühitsetud elu pole kadunud, aga on teisenenud ilmalikemates vaimsusviisides, nagu Opus Dei ja neokatehumaat, mis kõnetavad kaasaja inimest

kaasajal arusaadavas pühitsuskeeles. Aga varasema aja vaimsuse mõistmine kaasajal pole sugugi võimatu, vaid vaja leida õige vahend selle sõnumi edastamiseks, nagu näitena Bingeni Hildegard, kes kui kuulutati Kiriku doktoriks, siis tema kohta on viimasel ajal üha enam eestikeelset materjali, kusjuures oma tegur tema populariseerimisel võib olla ka kaasaja feminismlil :) Huvitav tõdemus seejuures: Hildegard kõnetab kaasaegset ühiskonda kristlikult vasakpoolsusest lähtuva feminismlil kaudu :)

Olles ise 16 aastat katoliku kirikus sakramentaalses osaduses, siis eestlaste katoliku koguduse vaimsust on mõjutanud eelkõige see, et meil on väga lühikese aja jooksul - 30 aasta jooksul käinud läbi palju erinevaid vaimusi: püsivamalt neokatehumaat, Opus Dei ja isa Vello, aga ka mariaanid, isa Rein, isa Guy, mitmed dominiiklaste preestrid, Pirita õed, õde Vojtecha, isa Christoph, praegu isa Wodek Tallinnas ja ehk veel keegi, keda esile tuua ei oska. Võiks ju rõõmustada, et erinevus rikastab, kuid paraku on huvitav, samas kurb: eri vaimsust kogenud eestlastest katoliiklased ei mõista üksteist. Tähendab, eestlasest katoliiklane leiab pigem õigeuskliku või luterlasega ühise keele, kui sakramentaalselt omasugusega, millest tingituna koguduseliikmete pea olematu lävimine väljaspool missat. Samas kuivõrd teised kristlased omavahel lävivad? Tean, et baptistidel on piibliringid, kuid need ei kaasa kõiki, luterlased väljaspool linnu eriti ei lävigi, kirikud on tühjad. Võibolla siin on ka tegur, et meil tuleks omavahel tihedamini lävida, et üheskoos kogudust kasvatada, esmalt aga vastastikutest erinevustest üle saada ja mitte näha eri vaimsetes takistust, vaid kiriku rikkust. Ma ei pea silmas küll saunapidusid, aga omavahel hakkasime suhtlema ju alles õde Vojtecha ja isa Wodeki piibliringide kaudu. Kui tulin katoliku kirikusse, siis teadsin tegelikult vaid põhipalveid ja statistikat paavstide kohta. Praegu tunnen, et kogu elu kujuneb katoliku õpetuse õppimiseks, aga õpetuse mõistmiseks oleks hädasti mentoreid vaja. Ja mida rohkem katoliku õpetuse kohta mõistan, seda rohkem taipan, kui vähe ma meie mitmekesisest kirikut kui tervikut hooman.

Paavstid on määranud meile juhtivad vaimulikud, apostellikud administraatorid. Katoliiklastena tuleb meil paavsti otsuseid tunnustada (ilmeksimatuse dogma), kui need ei lähe vastuollu kristluse olemusega. Eesti katoliku kogudus on eelkõige rahvuspõhine, kui vanad olijad välja arvata, siis uued eri rahvustest kogudused väga omavahel ei lävi. Veelgi enam, eestlastel ei kipu peale kasvama katoliiklaste teist põlvkonda! Katoliiklike vanemate lapsed jäävad valdavalt kirikust eemale, kuigi on meeldivaid erandeid. Samas pole see katoliiklaste probleem, vaid täiesti demograafiline, sest näen sama suundumust Hiiumaa luteri ja baptisti kogudustes. Tallinna tavakoguduses on väidetud, et peamine uute liikmete kasvulava on eelkõige Vanalinna Hariduskolleegium ja mulle tundub isiklikult, et VHK üritab pigem lähtuda kaasaja ühenduste väljundist - olla katoliku kirikule kasulik

katoliiklaseks olemata (omane suhtumine nii Opus Deile kui neokatehumenaadile). Nagu evangeelsete kristlaste seas on tõdetud, siis paavsti äsjane noortekohtumine kujunes pigem oikumeeniliseks kohtumiseks evangeelsete noortega, kus katoliiklikud noored olid vähemuses :) Seni meil olematu olnud noorte temaatika tõusis minu ajal esmakordselt päevakorda 2005 noortepäevadega Kölnis. Siis vaibus ja kas 2010 paiku oli uus tõus? Igaljuhul praegune noorte aktiivsus on 2016 noortepäevadest ja tuleb palvetada, et seekord jääks noorte aktiivsus kestma. Eesti katoliiklike noorte seltsielu on ka teema, mis vajab uurimist.

Lõpetuseks, proovisin peale usuteaduskonda ka ajalugu õppida, mis jäi lõputöö tegemise taha, kuna tunnustatud professorist juhendaja kadus ära, millest tingituna praegune valik sotsioloogia kasuks. Kuid tänu ajalooõppele oskasin lugeda ja pääsesin ligi publitseeritud ajalooallikatele, mida ajaloolased peavad läbitöötatuks. Kuna ajaloolaste väitel on need allikad läbi töötatud, siis nende baasil kirjutasin Eesti Vikipeedias paavstide Eestiga seotuse alapeatükid ning oma juurtest tingituna Saare-Lääne piiskoppide elulood, välja arvatud esimene piiskop ja Magnus, mis on avalikult kõigile kättesaadavad. Nende kirjatööde puhul aga huvitav see, et vandaalitseeritud on nende kallal haruharva. Samas oli huvitav, kuidas paavsti visiidi nädalal kasvas viimase 300 aasta vältel valitsenud paavstide artiklite vaadatavus hüppeliselt, seejuures Franciscust vaadati üle 3000 erinevalt IP-aadressilt!

Hea kui viitsisid lõpuni lugeda, sest kuna mul tekkivaid mõtteid kellegagi jagada pole, siis tundub juba, et hakkab hulluks minema.